

## Zasady kształtowania i ochrony lasów

Las jako naturalny element środowiska jest zasobem przyrodniczym warunkującym utrzymanie równowagi ekologicznej w skali lokalnej i na dużych obszarach - regionów, krajów i kontynentów. Charakteryzuje się dużą różnorodnością gatunkową i zróżnicowaniem zbiorowisk leśnych. Las pełni różnorodne funkcje istotne dla środowiska przyrodniczego i człowieka. Dlatego jesteśmy zobowiązani do kształtowania i ochrony tak cennego daru natury.

W niniejszym artykule przedstawiono zasady kształtowania i ochrony lasów wg podziału: zasady ogólne dla wszystkich lasów (zasady obowiązujące w każdym lesie), zasady szczegółowe dla lasów wchodzących w skład form ochrony przyrody tj. park narodowy, rezerwat przyrody, zasady szczegółowe dla lasów ochronnych oraz zasady szczegółowe dla gruntów leśnych.

Dokumentem odzwierciedlającym zasady kształtowania lasów jest plan urządzenia lasu. Plan urządzenia lasu powinien zawierać w szczególności:

- Opis lasów i gruntów przeznaczonych do zalesienia, w tym zestawienie powierzchni lasów, gruntów przeznaczonych do zalesiania oraz lasów ochronnych. Zestawienie powierzchni lasów z roślinnością leśną według gatunków drzew w drzewostanie, klas wieku, klas bonitacyjnych drzewostanów oraz funkcji lasu,
- Analizę gospodarki leśnej w minionym okresie,
- Program ochrony przyrody,
- Określenie zadań: ilości przewidzianego do pozyskiwania drewna, określonego etapem miąższościowym użytków głównych (rębnych i przedrębnych), zalesień i odnowień, pielęgnowania i ochrony lasu, w tym również ochrony przeciwpożarowej, gospodarki łowieckiej oraz potrzeb w zakresie infrastruktury *Dz.U.2000 nr 56, poz 679 (tekst jednolity Plan urządzenia lasu art.18 pkt.4).*

W celu promocji trwale zrównoważonej gospodarki leśnej oraz ochrony zasobów przyrody w lasach Dyrektor Generalny może w drodze zarządzenia ustanawiać leśne kompleksy promocyjne. Leśne kompleksy promocyjne są obszarami funkcjonalnymi o znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym, dla których działalność określa jednolity program gospodarczo-ochronny, opracowany przez właściwego dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych. *Dz.U.2000 nr 56, poz 679 (tekst jednolity Gospodarka leśna art.13b).*

Z kształtowaniem lasów związane są zalesienia gruntów, które powiększają zasoby leśne. Grunty przeznaczone do zalesiania określa miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Obowiązek zalesiania gruntów ciąży na nadleśniczych w odniesieniu do gruntów w zarządzie Lasów Państwowych oraz na właścicielach lub użytkownikach wieczystych pozostałych gruntów. *Dz.U.2000 nr 56, poz 679 (tekst jednolity Gospodarka leśna art.14).*

Ochronie podlegają lasy i ekosystemy leśne stanowiące naturalne fragmenty rodzimej przyrody lub lasów szczególnie cennych ze względu na zachowanie różnorodności przyrodniczej, zachowanie leśnych zasobów genetycznych, walory krajobrazowe i potrzeby nauki. *Dz.U.2000 nr 56, poz 679 (tekst jednolity Gospodarka leśna art.7pkt.2).*

W celu zapewnienia powszechnej ochrony lasów właściciele lasów są zobowiązani do kształtowania równowagi w ekosystemach leśnych, podnoszenia naturalnej odporności drzewostanów, a w szczególności do wykonywania zabiegów profilaktycznych i ochronnych zapobiegających powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożarów, zapobiegania, wykrywania i zwalczania nadmiernie pojawiających i rozprzestrzeniających się organizmów szkodliwych oraz ochrony gleby i wód leśnych. *Dz.U.2000 nr 56, poz 679 (tekst jednolity Gospodarka leśna art.9 pkt.1).*

W razie występowania organizmów szkodliwych w stopniu zagrażającym trwałości lasów nadleśniczy wykonuje zabiegi zwalczające i ochronne, starosta z urzędu lub na wniosek nadleśniczego zarządza wykonanie zabiegów zwalczających i ochronnych w lasach zagrożonych nie stanowiących własności Skarbu Państwa na koszt właściwych nadleśnictw. *Dz.U.2000 nr 56, poz 679 (tekst jednolity Gospodarka leśna art.10 pkt.1,2)*

Właściciele lasów są zobowiązani do trwałego utrzymania lasów i zapewnienia ciągłości ich użytkowania, a w szczególności do zachowania w lasach roślinności leśnej (upraw leśnych) oraz naturalnych bagien i torfowisk, ponownego wprowadzania roślinności leśnej (upraw leśnych) w lasach w okresie do 2 lat od usunięcia drzewostanu, a w razie szkód wywołanych przez pożary i inne klęski żywiołowe - w okresie do 5 lat. Do obowiązków właścicieli lasów należy również pielęgnowanie i ochrony lasu, w tym również przeciwpożarowej a także racjonalne użytkowanie lasu w sposób trwale zapewniający optymalną realizację wszystkich jego funkcji przez pozyskiwanie drewna w granicach nie przekraczających możliwości produkcyjnych lasu, pozyskiwanie surowców i produktów ubocznego użytkowania lasu w sposób zapewniający możliwość ich biologicznego odtwarzania wraz z ochroną runa leśnego. *Dz.U.2000 nr 56, poz 679 (tekst jednolity Gospodarka leśna art.13).*

Aby zapewnić racjonalną ochronę lasom należy podporządkować się ustalonym zakazom. W lasach zabrania się zanieczyszczenia gleby i wód, zaśmiecania, rozkopywania gruntu, niszczenia grzybów oraz grzybni, niszczenia lub uszkodzenia drzew, krzewów i innych roślin, zbierania owoców runa leśnego w oznakowanych miejscach zabronionych, rozcierania i zbierania ściółki, wypasu zwierząt gospodarczych, biwakowania poza miejscami wyznaczonymi przez właściciela lasu lub nadleśniczego, wybierania jaj lub piskląt, niszczenia lęgówisk i gniazd ptasich, a także niszczenia nor i mrowisk, płoszenia, ścigania, chwytania i zabijania dziko żyjących zwierząt, puszczenia psów luzem, hałasowania a także używania sygnałów dźwiękowych, z wyjątkiem przypadków wymagających wszczęcia alarmu.

W lasach oraz na terenach śródleśnych, jak również w odległości do 100 m od granicy lasu, zabrania się działań i czynności mogących wywołać niebezpieczeństwo, a w szczególności: rozniecenia ognia poza miejscami wyznaczonymi do tego celu przez właściciela lasu lub nadleśniczego, wypalania wierzchniej warstwy gleby i pozostałości roślinnych. *Dz.U.2000 nr 56, poz 679 (tekst jednolity Zasady udostępniania lasów art.30).*

W lasach państwowych nadzór nad prawidłowym kształtowaniem i ochrona lasów pełni Służba Leśna.

*Dz.U.2000 nr 56, poz 679 (tekst jednolity Służba Leśna art.45-49).*

Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa określił ustalenia dotyczące obszarów objętych ochroną tj. park narodowy i rezerwat przyrody. Zasady te zostały zawarte w ustawie o ochronie przyrody z dnia 16 października 1991 roku. Wg zasad zabrania się:

- budowy lub rozbudowy obiektów i urządzeń w parku narodowym i rezerwacie przyrody, z wyjątkiem obiektów i urządzeń służących celom parku lub rezerwatu oraz związanych z prowadzeniem gospodarstwa leśnego,
- polowania, wędkowania, rybołustwa, chwytania, płoszenia i zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia nor i lęgówisk zwierzęcych, gniazd ptasich i wybierania jaj, pozyskiwania, niszczenia lub uszkodzenia drzew i innych roślin,
- wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości, innego zanieczyszczenia wód i gleby oraz powietrza,
- używania, użytkowania, uszkodzenia i zanieczyszczenia przedmiotów i obszarów objętych ochroną,
- zmiany stosunków wodnych, regulacji rzek, potoków,
- wydobywania skał, minerału i torfu,

- niszczenia gleby lub zmiany jej sposobu użytkowania,
- palenia ognisk,
- stosowania środków chemicznych w gospodarce leśnej, zadrzewieniowej i łowieckiej,
- prowadzenie działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej lub handlowej,
- zbioru wszystkich lub niektórych dziko rosnących roślin albo ich części,
- ruchu pojazdów,
- umieszczania na obszarach objętych ochroną tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków nie związanych z ochroną przedmiotu, z wyjątkiem znaków drogowych i innych znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa,
- palenia tytoniu,
- zakłócania ciszy,
- używania motolotni i lotni,
- dostępu do określonych przedmiotów poddanych pod ochronę lub wstępu na określone tereny, z wyjątkiem ich właścicieli, posiadaczy, zarządców, jak też domowników i pracowników, z wyjątkiem sytuacji, kiedy prowadzenie akcji ratowniczej takiego dostępu lub wstępu wymaga budowy lub rozbudowy obiektów budowlanych, linii komunikacyjnych, urządzeń lub instalacji. *Dz.U.1991, poz 114 art.37.*

Zasady kształtowania i ochrony dotyczą również lasów ochronnych. W lasach ochronnych prowadzi się gospodarkę leśną w sposób zapewniający ciągłe spełnienie przez nie celów dla których zostały wydzielone w szczególności poprzez:

1. Zachowanie trwałości lasów w drodze: dbałości o stan zdrowotny i sanitarny lasów, preferowanie naturalnego odnawiania lasów, ograniczenia regulacji stosunków wodnych do prac uzasadnionych potrzebami odnowienia lasu, organizacja trwałego odnawiania bagien śródleśnych do przypadków, w których wyniki przeprowadzonych badań i ekspertyz wykluczają niekorzystny wpływ tego zabiegu na stosunki wodne w lasach chronionych.
2. Zagospodarowanie i ochronę lasów w drodze: kształtowania struktury gatunkowej i przestrzennej lasu zgodnie z warunkami siedliskowymi w kierunku powiększania różnorodności biologicznej i zwiększania odporności lasu na czynniki destrukcyjne, stosowanie indywidualnych sposobów zagospodarowania i ochrony poszczególnych drzewostanów, ustalenia etapów cięć według potrzeb hodowlanych lasu, ograniczenia stosowania zrębów zupełnych do najslabszych siedlisk leśnych oraz prowadzenia

ścinki drzew, zrywki i wywozu drzewa w sposób zapewniający w maksymalnym stopniu ochronę gleb i roślinności leśnej, zakazu pozyskiwania karpiny. *Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska Zdrowia Naturalnych i Leśnictwa w sprawie szczególnych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczególnych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej. Dz.U.1992, nr 67 poz 337.*

Zasady kształtowania i ochrony gruntów leśnych obejmują: zapobieganie degradacji i dewastacji gruntów leśnych oraz szkodom w produkcji drzewostanów, przywrócenie wartości użytkowych gruntom nieleśnym i poprawienie własności użytkowej. *Dz.U.1995, nr16 poz78 (Ustawa o gruntach rolnych i leśnych).*

Zasady kształtowania i ochrony lasów są bardzo istotne dla prawidłowego funkcjonowania tak ważnego elementu środowiska jakim jest las. Człowiek poprzez rozwój techniki niszczy to, co stworzyła natura i tworzy różne bariery przerywające prawidłowe funkcjonowanie elementów środowiska przyrodniczego. Zastosowanie zasad kształtowania i ochrony lasów, które w sposób przejrzysty zostały przedstawione w dokumentach prawnych są jedną drogą do uratowania tych zbiorowisk leśnych, które jeszcze mamy.

**Opracowała:** mgr inż. Beata Fornal  
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego  
Katedra Ochrony Środowiska  
ul. Nowoursynowska 161  
02-787 Warszawa  
e-mail: [fornalb@op.pl](mailto:fornalb@op.pl)

**Opublikowano w:** Biuletyn Polskiego Klubu Ekologicznego, 2004: 7/8 (126/127): 27-28, Kraków